

מנהגים של קטניות, ומצה שרויה (גבראקס)

שלום רוזנר

1. שולחן ערוך אורח חיים סימן תנג סעיף א

אלו דברים (א) שיוצאים בהם ידי חובת מצה, בחטים ובשעורים ובכוסמין ובשבולת שועל ובשיפון, (ב) והמנהג ליקח לכתחלה חטים, (מהרי"ל), (ג) אבל א לא באורז (ד) ושאר מיני [א] קטניות, וגם אינם באים (ה) לידי חימוץ ומותר לעשות מהם תבשיל. הגה: * (ו) <א> ויש אוסרים (טור והגהות מיימוני פ"ה ומרדכי פ' כל שעה). והמנהג באשכנז להחמיר, (ז) ואין לשנות. מיהו פשוט דאין אוסרים בדיעבד (ח) אם נפלו (ט) תוד התבשיל. (י) וכן ב מותר להדליק בשמנים הנעשים מהם, (יא) ואין אוסרים אם נפלו לתוך התבשיל. (יב) וכן ג מותר להשהות מיני קטניות בבית (ת"ה סי' קי"ג). וזרע אקליז"א (מהרי"ל) ואני"ס אליינד"ר אין מיני קטניות, (יג) [ד] ומותר לאכלן בפסח, כן נ"ל.

2. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיד עמוד ב

מאי שני תבשילין? אמר רב הונא: סילקא וארוזא. רבא הוה מיהדר אסילקא וארוזא, הואיל ונפיק מפומיה דרב הונא. אמר רב אשי: שמע מינה דרב הונא: לית דחייש להא דרבי יוחנן בן נורי. דתניא, רבי יוחנן בן נורי אומר: אורז מין דגן הוא, וחייבין על חימוצו כרת, ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח

3. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ה הלכה א

אין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשת מיני דגן בלבד, והם שני מיני חטים שהן החטה והכוסמת, ושלת מיני השעורים שהן השעורה ושבולת שועל והשיפון, אבל הקטניות כגון אורז ודוחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן אין בהן משום חמץ אלא אפילו לש קמח אורז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמץ הרי זה מותר באכילה שאין זה חמוץ אלא סרחון.

4. ספר מצוות קטן, הגהות רבינו פרץ מצוה רכב הגהה יב

ועל הקטניות כגון פוי"ש ופול"י ורי"ש ועדשים וכיוצא בהם רבותינו נוהגים בהם איסור שלא לאוכלם בפסח כלל, וכן נראה כמדומי ששמעתי על הפול"י שלא לבשלי בפסח כי אם במים רותחים מתחלת נתינתן בקדרה, וגדולים נוהגים בהם היתר, ומורי רבינו יחיאל היה נוהג לאכול בפסח פול הלבן שקורין פוי"ש וגם היה אומר כן בשם גדולים, ומביא ראיה דאפילו באורז דחשיב ליה רבי יוחנן בן נורי מין דגן לגבי חימוץ, קאמר תלמודא לית דחש לה להא דרבי יוחנן מיהו קשה הדבר מאד להתיר דבר שנוהגין בו העולם איסור מימי חכמים הקדמונים דמסתמא לא נהגו בו איסור מחמת חימוץ עצמו דלא טעו בדבר שהתינוקות של בית רבן שלמדו ההלכה יודעין דאיכא בהדיא בפסחים דאין בא לידי חימוץ כ"א מה' המינין, ולכך נראה לקיים המנהג ולאסור כל קטנית בפסח, ולא מחמת חימוץ עצמו כי טעות הוא לומר כן אלא מטעם גזירה הוא דכיון דקטנית מעשה קדרה הוא, ודגן נמי מעשה קדרה הוא כדפי"א אי הוי שרינן קטנית אולי אתי לאיחלופי ולהתיר דייסא, כיון דאידי ואידי מעשה קדרה הוא, וגם מידי דמידגן הוא כמו חמשת המינים, כדאיתא בפרק השוכר את הפועלים דקרי לקטנית מידי דמידגן וגם יש מקומות שרגילים לעשות מהם פת כמו מחמשת המינים ולכך אתי לאיחלופי לאותן שאינן בני תורה ולא דמי למיני ירקות כגון כרוב וכרשין וכיוצא בהן דהנהו לא דמי כלל לדגן ולא אתי לאיחלופי ומנהג הגון הוא לזיהר מכל קטנית כדפרי", ואפילו מחרדל משום דהוי מידי דמידגן, אף על גב דתלמודא שרי אורז זהו דוקא בימיהם שהיו כולם בקיאים בהלכות איסור והיתר, אבל עכשיו בדורות אחרונות ודאי יש לגזור כדפרי", וגם זה הטעם פירש רבינו סעדיה גאון גבי דין יולדת שחילק בין דורות הראשונים לדורות אחרונים, ואפילו ליתנם במים רותחין מתחלה יש לאסור דילמא אתי לאחלופי לתתן במים קרים.

5. חידושי הריטב"א מסכת פסחים דף לה עמוד א

הני אין אורז ודוחן לא וכו' עד יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ. יש [ש]פ"י דה"ק שאינם באין לידי חמוץ גמור להתחייב עליה כרת אלא לידי נוקשה ואיכא עליהו איסור דרבנן מחמץ, אבל מצינו מנהג פשוט בכל ספרד שאוכלין בפסח אורז מבושל וסומכין בזה על דברי הגאונים שאמרו שאינן מחמיצין כלל וכדאמרין שאין באין אלא לידי סירחון ולא קאמר שהם נוקשה, וכן משמע מהא דגרסינן בנוסחי דוקני מתניי דלא כר' יוחנן וכו' עד ר' יוחנן אוסר באורז וכו' ומדקאמרין ר' יוחנן אוסר ש"מ דמתני' שרי לגמרי, וכן הלכה, ומ"מ צריך להזהר מאד שהרי נמצא עם האורז ממין הכוסמין תמיד ואם נשאר שם אפי' גרגיר אחד נמצא שנאסר הכל בבשולן

במשהו, ולכן צריך לבדוק אותו פעם אחר פעם בעיון גדול, דהא לאו אחזוקי איסורא הוא כיון דמילתא דשכיחא טובא, והרבה מן החסידים נמנעו מלאכול מהם בפסח מבושלים מפני ערבובים שעולה עמהם, גם זה להר"ט ז"ל.

6. משנה ברורה סימן תנג ס"ק ו

(ו) ויש אוסרים - לא מעיקר הדין הוא אלא חומרא שהחמירו עליהם וכדמסיים לקמיה וטעם חומרא זו משום שלפעמים תבואה מעורב במיני קטניות וא"א לברר יפה ואתי לידי חמוץ כשיאפס או יבשלם ועוד שכמה פעמים טוחנים האורז ושאר מיני קטניות לקמח וכמה פעמים אופין ג"כ מהם לחם ואיכא הדייטים ועמי הארץ טובא שלא יבחינו בין קמח זה לקמח של מיני דגן ובין פת לפת של מיני דגן ואתי לאקולי גם בפת וקמח של מיני דגן לפיכך החמירו עליהם לאסור כל פת וכל תבשיל ואפילו לבשל אורז וקטניות שלמות ג"כ אסרו משום לא פלוג ועוד דדילמא נמצא בהם גרעינין של מיני דגן וכנ"ל ועיין עוד בבה"ל:

7. טור אורח חיים סימן תנג

ויש אוסרין לאכול אורז וכל מיני קטניות בתבשיל לפי שמיני חטין מתערבין בהן וחומרא יתירא היא זו ולא נהגו כן

8. בית יוסף אורח חיים סימן תנג

גם רבינו ירוחם (נ"ה ח"ג מא.) כתב אותם שנהגו שלא לאכול אורז ומיני קטניות מבושל בפסח מנהג שטות הוא זולתי אם הם עושים להחמיר על עצמם ולא ידעתי למה עכ"ל: ובהגהות מיימוניות פרק ה' (ה"א דפוי קושטא) כתב בשם סמ"ק (סי' רכב עמי רלא הגהות הר"ף אות יב) על הקטניות... עכ"ל וגם המרדכי כתב בפרק כל שעה (סי' תקפח) כל זה בשם סמ"ק (שם) ולית דחש לדברים הללו זולתי האשכנזים:

9. מור וקציעה ס' תנג

01. ערוך השולחן אורח חיים סימן תנג סעיף ד-ה

ודע דאף דמדינא מותר לאכול אורז וכל מיני קטניות בפסח מ"מ הנהיגו רבותינו ואבותינו זה הרבה מאות מן השנים וקבלו עליהם באיסור לבלי לאכול אורז ומיני קטניות בפסח מפני שדבר ידוע הוא שכמה וכמה גרעיני תבואה נמצאים בהם ועוד כיון דדגן מעשה קדירה כמו שמבשלים גרויפי"ן של שעורים ושל שבולת שועל וקטניות מעשה קדירה וההמון שאינם בקיאים אתו לאחלופי זה בזה [הגהמ"י] וכן כיון שראוי לעשות ממיני

קטניות עיסה כמו כמה מדינות שאוכלין במקום לחם הני חיטי תירס לא יחלקו ההמון בין עיסה לעיסה [ב"ח וט"ז] ואיסור זה כיון שקבלו אבותינו משום גדר מדין תורה אסור לנו לבטל והמפקקים והמקילים בזה מעידין על עצמן שאין בהם יראת שמים ויראת חטא ואין בקיאים בדרכי התורה [הפרי"ח מביא ראיה למנהג זה מדי' מ': אמר רבא מי איכא דשרא כהאי מילתא בדוכתא דשכיחי עבדין]:

והנני מביא ראיה ברורה למנהג זה מירושלמי כל שעה [פ"ב הל' ד'] דהנה ר' יוחנן בן נורי חולק ואומר דאורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת משום דס"ל דגם קמח אורז בא לידי חימוץ ורבנן סברי דאינו בא לידי חימוץ אלא לידי סרחון ופריך הירושלמי ויבדקנה כלומר נעשה עיסה מאורז ונבדוק אם בא לידי חימוץ או לידי סרחון ומתריך על עיקר בדיקתה הן חולקין ריב"נ סבר שבדקה ומצאוה שבא לידי חימוץ ורבנן סברי שבדקה ומצאוה שאינה באה לידי חימוץ ע"ש והשתא ק"ו הדברים דאם בגדולי התנאים נפל מחלוקת בדבר שהחוש מעיד עליו זה אומר כן מעיד החוש וזה אומר ההיפך ק"ו בן בנו של ק"ו שסתם בני אדם אלפי אלפים קטני הדעת שיוכלו לטעות בזה שיאמרו שגם זה בא לידי חימוץ ועכ"ז התירו חכמים וא"כ ה"ה במין תבואה זו או זו שידמו זל"ז וזהו ראיה גמורה לדברי רבותינו הקדושים שגזרו על זה וידעו מאיזה טעם שגזרו ועם כי יש מדינות שלא נהגו בחומרא זו מ"מ כל מדינות אשכנז וצרפת ורוסיה ופלוניא קיימו וקבלו עליהם ועל זרעם החומרא הטובה הלזו שיש בה טעם כעיקר ופורץ גדר ישכנו נחש אך בפירוש קבלו שאם אולי יהיה שנת בצורת ח"ו שהעניינים רעבים ללחם אז כל חכמי העיר ובראשם מרא דאתרא מתירים לאכול קטניות בפסח זה ועתה שנתרבו תפוחי אדמה גם זה אין הכרח כידוע:

11. משנה ברורה סימן תנג ס"ק ז

ומ"מ בשעת הדחק שאין לאדם מה לאכול מותר לבשל כל המינים חוץ מה' מיני דגן ומ"מ גם בכגון זה יקדים קטניות לאורז ודוחן ורעצקע שהם דומין יותר לה' מינים ושייד בהו טפי למיגזר [ופשוט דה"ה לחולה אף שאין בו סכנה דמותר לבשל לו אם צריך לזה] אלא דצריך לבדוק ולברור יפה יפה בדקדוק היטב שלא ימצאו בס גרעינים מה' מיני דגן וכתב החתם סופר בתשובה סי' קכ"ב דאפילו במקום שיש להתיר מ"מ יחלטנו לכתחלה ברותחין דכל מה דאפשר לתקן מתקנינן וכ"כ הח"א:

21. תרומת הדשן סימן קיג

ונראה ג"כ דמותר ליהנות באותו תבואה בפסח, כגון ע"י הדלקה משמן זרע ושומשמין וזרע קנבוס. אע"פ שרגילים שלותתים אותם זרעונים במים קודם שעושים מהם שמנים, וא"כ קרוב לודאי שנתחמצו. אפ"ה שרי דאיסור הנאה נמי אינם /אינה/ אלא בלאו, כמו ההשהאה כדמוכח בתוס' פי' כל שעה

31. שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן קלח

ד) ואם כנים דברינו הנ"ל, הרי אין לחלק בין זרע קנבוס, לזרע צמר גפן, דערכם שוים להדדי, והנה נודע דעיקר חומרת שמן קטניות, הוכיח החי"א = החיי אדם = (בנשמת אדם שאלה ל"ב בה' פירות יבשים וקטניות), מהא דאיתא בתה"ד (סי' ק"ב), שכתב דמותר להנות משמן זרע פשתן ושומשומין וזרע קנבוס, דמשמע אבל באכילה אסור עיי"ש, הרי כתב בפירוש לאסור בשמן מזרע קנבוס, וגם בתשו' מהרי"ל (סי' כ"ה), ראיתי שכתב בזה"ל, וזרע קנבוס, הר"מ מערזבוק התיר כמון, אמנם לפי הסמ"ק נראה לאסור כל דמידגן כמו חרדל וקטניות כדמפורש שם, אף כי אין צריך ליזהר מן השמן מלהדליק עכ"ל, ורצונו לומר אבל באכילה אסור, ובזה נראה דזרע צמר גפן לא עדיף מזה, דיש להם ערך אחד כנ"ל, וגם ראיתי בתשו' זכרון יהודא (או"ח סי' קל"ט), שכתב ששמע דמנהג ישראל לאסור כל השמנים מזרעונים, והטעם דעכ"פ צריכים בירור מתערובות מיני תבואה וכנ"ל, ומי יכול להשיג על זה עיי"ש, כתבתי כל זה רק להעיר

41. הררי קודש ח' בעמ' רה-רו

51. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ג סימן סג

בענין פינאט אם יש בו חשש איסור מנהג קטנית כ"ד אדר תשכ"ו. מע"כ ידידי מהר"ר יעקב גאלדמאן שליט"א.

הנה בדבר הפינאט שכתבתי שבהרבה מקומות אכלו אותם בפסח וכתר"ה תמה בטעם הדבר משום ששמע שעושין ממנו באיזה מקום גם קמח וגם שמע שנזרעין בשדות כשאר קטניות, אבל ידע כתר"ה שאין זה ענין כלל, שכל הדברים העושין מהם קמח נאסרו ממנהג זה, דאין לך דבר העושין ממנו קמח כתפוחי אדמה לא רק במדינה זו אלא גם ביוראפ במקומותינו וגם בדורות הקודמים ומעולם לא חשו לאסור זה. וכן הטעם שמיני חטים מתערבין בהם שכתב הטור נמי אינו כלל שכל המינים שיש לחוש למיני חטים ושעורים שיתערבו נהגו לאסור, דהא עניס וקימעל שמתערבין בהן מיני חטים ושעורים כמפורש בט"ז סק"א ובמג"א סק"ג וגם איתא שם דקשה לבודקם ובח"י סק"ט כתב שלא יסמוך על בדיקת נשים וקטנים מצד קושי הבדיקה, ומ"מ לא אסרום כמפורש ברמ"א, וחרדל כתב הרמ"א בסימן תס"ד שנוהגין לאסור דהוי כמיני קטניות אף שאין בו הטעמים. ולכן אין לנו בדבר אלא מה שמפורש שנהגו לאסור וכן מה שידוע ומפורסם. וגם יש ליתן טעם דדין מה שנאסר במנהג הא אין זה דבר הנאסר בקבוץ חכמים, אלא שהנהיגו את העם להחמיר שלא לאכול מינים אלו שהיה מצוי לאוכלם מפני הטעמים דחשש מיני דגן שנתערבו שקשה לבדוק ומפני שעושין קמחים, אבל כיון שלא תיקנו בקבוץ חכמים לאכול דברים שיש חשש שיתערב בהן מיני דגן ודברים שעושין מהם קמח, אלא שהנהיגו שלא לאכול איזה מינים לא נאסרו אלא המינים שהנהיגו ולא שאר מינים שלא הנהיגו מפני שלא היו מצויין אז, שלכן תפוחי אדמה שלא היו מצויין אז כידוע ולא הנהיגו ממילא לאוסרם אינם בכלל האיסור דאלו מינים שנהגו לאסור אף שיש אותם הטעם ממש דאין למילף ממנהג לאסור גם דבר שלא נהגו לאסור, וכשנתרבו תפוחי אדמה במדינותינו לא רצו חכמי הדור להנהיג לאוסרו, אולי מפני הצורך, ואולי מפני שהטעמים קלושים. עיין בב"י ר"ס תנ"ג, שהר"י קרא לזה מנהג שטות, וגם משמע שהר"ר יחיאל ושאר גדולים היו נוהגין בהם היתר אף במקום שנהגו איסור דהרי ע"ז כתב וקשה הדבר להתיר כיון שאחרים נהגו בהם איסור, לכן חכמי הדורות האחרונים לא רצו להוסיף לאסור עוד המינים שניתוספו אח"כ רק שא"א להתיר מה שכבר נהגו לאיסור. וכן בעניס וקימעל אפשר לא היו מתחלה רגילים לזורעם במקום שזרעו מיני דגן ולא היה טעם להנהיג איסור ולכן אף אח"כ שהתחילו לזורעם במקום שזרעו מיני דגן שלכן צריכים בדיקה לא רצו לאוסרם שוב. ולכן גם הפינאט לא אסרו בהרבה מקומות עוד מכ"ש. ובמקום שליכא מנהג אין לאסור כי בדברים כאלו אין להחמיר כדאיתא בח"י. ולאלו שיש להם מנהג ביחוד שלא לאכול פינאט אסור גם בפינאט אבל מספק אין לאסור. ולכן שייד שיתן הכשר שלא נתערב שם חמץ ויאכלו אלו שלא נהגו בזה איסור. וכן ראיתי שנותנים הכשר על פינאט אויל מהאי טעמא. יזידו, משה פיינשטיין.

61. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"א סימן קנב

הנה איש ואשה שהם ממדינות חלוקות אשר כל מדינה יש לה מנהגים חלוקים נגד מדינה האחרת להחמיר ולהקל ונישאו זה לזו בנוא יארק שהמנהגים עדיין חלוקים מדין שני בתי דינים בעיר אחת, איך יתנהגו אם ישאר כל אחד במנהג מדינתו או שיהיו שניהם שוים להחמיר כחומרות שתי המדינות או האשה צריכה להתנהג כמנהג הבעל או הבעל כמנהג האשה.

הנכון לע"ד דהאשה צריכה להתנהג כמנהג הבעל בין לחומרא בין לקולא. דהא דין מנהג בהולך ממקום למקום כשאין דעתו לחזור למקומו הראשון נוהג כמנהג המקום שבא לשם בין לקולא בין לחומרא כמפורש ביו"ד סי' רי"ד. והוא מגמי דחולין דף י"ח דמסיק רב אשי דר' זירא שאכל כשסליק לא"י מוגרמת דרב ושמואל משום דר"ז אין דעתו לחזור הוה. ולהמג"א /או"ח/ בסי' תס"ח סק"ט סובר שגם הרמב"ם סובר כן. אך אף להש"ך

יו"ד שם /רי"ד/ סק"ח שלהרמב"ם אף באין דעתו לחזור נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם מסיק שלהלכה הוא כהרא"ש והר"ן פסחים דף נ"א שבאין דעתו לחזור נוהג גם להקל כמקום שבא לשם וכן פסק גם החק יעקב בסק"ט. וכן פסק במ"ב ס"ק י"ט ועיי"ש בבאור הלכה.

והנה באשה לאחר נישואה שנחשבת בכל מקום כנכסה לרשות הבעל, הוא משום שמקומה להיות אצל הבעל מדאורייתא שזהו עיקר הנישואין שנמסרה להבעל להיות בביתו כדאיתא בכתובות דף מ"ח והוא מטעם דדין נשואה הוא שתהיה בבית הבעל והוא מדאורייתא

71. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מא עמוד א

דתניא: יוצאין ברקיק השרוי, ובמבושל שלא נימוח, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: יוצאין ברקיק השרוי, אבל לא במבושל, אף על פי שלא נימוח.

81. רש"י מסכת פסחים דף מא עמוד א

יוצאין - ידי חובת מצה ברקיק השרוי בתבשיל לאחר אפייתו, ואף על פי שמתמסמס - לחם הוא, כל זמן שהוא קיים, שלא נימוח לגמרי, וכן במבושל.
אבל לא במבושל - דלאו לחם קרינא ביה, ואף על פי שכבר נאפה בתנור - הואיל וחזר ובישלו - ביטלו מתורת לחם.

91. שולחן ערוך אורח חיים סימן תסא סעיף ד

יוצא אדם ז במצה (יח) [ח] שרויה * (יט) והוא שלא נימוחה; אבל ח <ב> אם (כ) בשלה, אינו יוצא בה.

02. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מ עמוד ב

רב פפי שרי ליה לבורדיקי דבי ריש גלותא לממחה קדירה בחסיסי. אמר רבא: איכא דשרי כי האי מילתא בדוכתא דשכיחי עבדי? איכא דאמרי: רבא גופא מחי לה קידרא בחסיסי.

12. רש"י מסכת פסחים דף מ עמוד ב

בדוכתא דשכיחי עבדי - כגון בי ריש גלותא, שהעבדים מזלזלין בדבר איסור יותר ויותר

22. גליוני הש"ס שם

32. ראב"ן פסחים

ויש שאין רוצין להשרות המצה בלילה הראשון במרק כי ראו אבותיהן שכן עשו וסבורין דמשום שלא תחמיץ עושין, ולא היא, לא הינהיגו כן אלא משום שיהא טעם מצה בפיהם כל לילה הראשון

42. שולחן ערוך אורח חיים סימן תעה סעיף א

ויברך המוציא ועל אכילת מצה, ואחר כך יבצע מהשלימה ג העליונה ומהפרוסה, (ג) משתיהן ביחד, ויטבלם במלח. הגה: (ד) ואין המנהג לטבלה במלח (ה) בלילה ראשונה, דפת נקי אין צריך מלח.

52. שו"ע הרב שו"ת ס' ו

62. פסקי תשובות עמ' קסז

72. כנסת גדולה ס' תסא

82. פסקי תשובות עמ' קסה

92. שערי תשובה סימן תסא

[יז] יגעו - עבה"ט בשם תשו' בית יעקב שתלמיד הגאון מוה' העשיל ז"ל אמר לו כשאירע שאלה מענין נפיחה לפניו היה מצוה לבני ביתו להורות הוראה זו ולראות אם אין הנפיחה נראית משני עבריהם כו' ע"ש, הג"ה (ונראה שמ"ש שהיה מצוה לב"ב להורות הוא שפת יתר שלא בדקדוק כי ח"ו לתלות בוקי סריקי בהגאון ז"ל שמסר ההוראה בזה לב"ב אך הכוונה לומר שהיה סומך על ראות עיניהם והבחנתם בעסק הוראה זאת כדת הנשים שהם רגילות במעשה אופה והם ידעו ביותר להבחין ולהבדיל בין הנפיחה שמחמת האור ובין הנפיחה שמחמת החימוץ וכאשר עושים המורים לפעמים כשנמצא בעופות איזה שאלה וריעותא באברים שבחלל הגוף או בעצם מעצמות העוף כשהובא לפניו ערום בלי לבוש מבשר וצריך לדעת מה טיבו דרכם לשאול בנשים אשר עוסקים בזה ובקיאים בתרנגולים וסומכין עליהם בענין אבל לא בהוראה וע' בחולין פא"ט דקאמר מדבריו של בריבי ניכר שאינו בקי בתרנגולים וגם מ"ש שצוה לראות משני עבריהם נראה שהיא עפ"י פירוש הב"ח שנפרד חלק התחתון מן העליון והיינו במצות עבות שהיו רגילים בהם אז וע' בבית יעקב שם מ"ש שראה ששמע תשובת הגאון מהר"ש בהגאון מו' פייבוש ז"ל כו' הנה התשובה ההוא שראה הב"י היא נדפסה בשו"ת מקום שמואל סי' ס"ח שהעתיק מכת"י הגאון מהר"ש ז"ל (שהיה רבו של הגאון בעל מג"ש ז"ל) יע"ש שכתב ששמע מהר"י כ"ץ ז"ל (הוא אא"ז הגאון בעל שארית יוסף) שהיה כל ימיו אב"ד בקראקא שהתיר אפילו מצה נפוחה באמצע כמו אצבע כו' ובשם מהר"י"ל מפראג כתב דאין חושש כלל לנפוחה כו' ע"ש ומ"ש במקום שמואל על הח"י בראיה שכי' בשם מהר"י"ל מלחם הפנים דקאמר כיון דאפי לה נפחא ולא אאמין שיצא מפי חכם דהתם לאו בנפח מתוך המצה מיירי כו' ע"ש הנה הוראה יראה דבריו אלו מפורש יוצא מפי גדול הדור מו' שמואל אבוהב ז"ל בתשו' דב"ש סי' רל"ד ושע"ד שכתב ראייה זו וכי' בסי' שע"ד שאין לחלק דהנפיחה גבי לחם הפנים הוא בכל הלחם דאיפכא מסתברא כו' ע"ש וע' בשו"ת אא"ז מהר"י"מ מלובלין סי' ק"ה ע' בברי"י שכי' בשם תשו' מהר"י"ם זכות שכי' בשם מהר"י"מ באסן דמצה נפוחה לאו ברקיקין מיירי אלא במצה שעבה קצת ויש ממש באמצעיתא ומהר"י"ם זכות הסכים עמו וע' בדבר שמואל שדחה בשתי ידים דברי האוסר ברקיקין ג"כ עכ"ל הבר"י ונראה שגם הוא מסכים לזה וכן המנהג כאשר כתבתי בפנים), ע"כ הג"ה, וכבר כתבתי שהדבר שמואל כתב שברקיקין אין חשש נפוחה וכן נוהגים עתה שלא לדקדק כלל במצות רקיקין רק כשרואה האופ' בביאת המצה לתנור היא מנפח ועולה כדרך עוגות חמץ והם בקיאים במעשה ידיהם להכיר אי הנפוח מחמת חימוץ או

לא אך במצות עבות קצת יש ליהרר ולדקדק בחילוקים שזכרו בפוסקים ובמקומות שאוחזין מעשה עבות בידיהם מוטל על המורה למדרש בפרק' שיזהרו שלא תהיה עבה טפח וגם שאם יהיה שם איזה נפוח או בשעת שחיקה אם המצה ימצא בפנים מקומות שיש להסתפק בהם אם נאפית כראוי שיעשו שאלת חכם ולא ישענו על בינתם ובארצינו האידנא אכשור דרי דרובא דעלמא מונעים עצמם מלאפות מצות עבות רק אופין ריקין ואשר צריך לשחיקה טחנו ברחיים או דכו במדוכ' אך אם אירע ברקיקין שנראה בה שמקום הנפוחה אשתני לגריעותא ופניי איננה כשאר פני מצה זו יש לספק בה אם נאפית כהוגן כשאר חלקי המצה יש לאסר' ולנהוג בה דין מצה שנתכפלה

03. שו"ת שאילת יעבץ חלק ב סימן סה

וסוף דבריו שמפני חשש רחוק כי האי אין למנוע שמחת י"ט והביא ראייה מדברי אביו הגאון זצ"ל ע"ד מצה שרויה שהמתחסדים פורשים מהם והוא ז"ל סתר כל דברי המחמירין. וסוף דבריו עולה כה"ג

13. מע"ר ס' קפז

23. שו"ת יחוה דעת חלק א סימן כא

ולכן הדבר פשוט שאדם שחושש בשינוי או זקן שאין לו שיניים, מותר לו לשרות המצה במים צוננים, ואפילו בליל הסדר, ויוצא בה ידי חובת מצה, וכמו שמבואר בשלחן ערוך /א"ח/ (סי' תס"א סעיף ג'). ובברכי יוסף (שם). ובשו"ת בנין ציון בישנות (סי' כ"ט) ע"ש. ומי שנהג להחמיר שלא לשרות מצה בפסח, בחושבו שכן ראוי על פי ההלכה, רשאי לבטל מנהגו בלי התרה, שהוא מנהג בטעות. אך מי שידע שמצד הדין מותר לשרות מצה בפסח, אלא שנהג כן מצד חומרא, ורצונו לבטל מנהגו, טוב שיעשה התרה על ידי שלשה, (על שלא אמר בתחלת מנהגו שעושה כן בלי נדר). וכמו שכתב כיוצא בזה הגאון מהר"ח אבולעפייא בספר מקראי קודש (דף ר' ע"ב). שמי שנהג להחמיר לאכול בכל שבעת ימי הפסח מצה שמורה משעת קצירה, ורוצה לבטל מנהגו, צריך לעשות התרה.

33. שו"ת אגרות משה אורח חיים ח"ג סימן סד

ואם כוונתך על מצה שרויה בפסח, והקדמת לשאול אף שעוד הוא קודם הימים ששואלין הלכות הפסח, הוא מנהג שאסור לאכול מכיון שנהג אדעתא לנהוג כן לעולם, ואף שבמצות שלנו שהם דקים טובא כמעט שלכא חשש כדאיתא שם בשע"ת שחומר זה יצא ממה שהיו נוהגין במצות עבות הרבה עיי"ש, מ"מ קצת חשש יש אולי גם עתה ולכן כיון שנהג בזה אסור לאכול מצה שרויה בפסח.

ובדבר אם יש עצה להתיר משום שיש לו צורך בזה, הנה אם בא להשתקע במקום שנוהגין היתר ואין דעתו לחזור הותר דיש לו דין המקום שנקבע ישיבתו אף לקולא, ואם לא שינה מקומו צריך להתנהג במנהג אביו ומקומו, ואם מנהג מקומו היה ג"כ להקל ורק אביו נהג להחמיר אין הבן מחוייב להתנהג אלא אם כבר התנהג גם הבן בעצמו בגדלותו אף שהיה זה ממה שהרגילו אביו ולא מצד בחירת עצמו להחמיר. אך א"כ מסתבר דיכול להתיר בשאלה אצל חכם כדין התרת נדרים מכיון שהוא מצד שנהג בעצמו. ועיין בחו"י סימן קכ"ו ובפ"ת שם סק"ה. ידידו, משה פיינשטיין.